

те, що розширення останнього веде до плутанини в нормативно-правовому регулюванні; 2) за змістом – матеріальні (виникають на основі матеріальних норм адміністративного права) та процесуальні (пов'язані з вирішенням індивідуальних справ у сфері управління і регулюються адміністративно-процесуальними нормами). Прив'язка всіх інформаційних правовідносин до адміністративно-правового регулювання, нами видається невірною, оскільки досить велика частина інформаційних правовідносин має приватно-правовий характер, що зумовлює регламентацію таких інформаційних правовідносин як нормами власне інформаційного законодавства, так і нормами цивільного та інших галузей законодавства; 3) за характером дій суб'єкта обов'язку – активні та пасивні. До активних інформаційних правовідносин автором відносяться такі, що пов'язані з отриманням паспорту у відповідному віці, з отриманням повістки з'явитися до воєнкомату. Ці відносини дійсно є активними правовідносинами, проте вважати їх інформаційними досить спірно. Зазначені відносини знов-таки є адміністративними і не потребують нормативної регламентації з позиції інформаційного права.

Таким чином, можемо констатувати, що розроблені в науці певні класифікації інформаційних правовідносин володіють деякою неузгодженістю. Тому нами пропонується власний погляд на класифікацію інформаційних правовідносин.

Інформаційні правовідносини поділяються: 1) за видом галузі законодавства, яка здійснює регламентацію інформаційних правовідносин, – інформаційні правовідносини, врегульовані нормами інформаційного законодавства, та інформаційні правовідносини, врегульовані нормами інших галузей законодавства; 2) за сферою поширення – внутрішньо-організаційні, внутрішньодержавні та зовнішньо-державні; 3) за тривалістю в часі (за строком дії) – постійні, періодичні, тимчасові; 4) за методом правового регулювання – договірні та управлінські; 5) за функціями, які виконують інформаційні правовідносини – регулятивні та охоронні; 6) залежно від кількості осіб, що беруть у них участь – односторонні, двосторонні та багатосторонні; 7) за характером обов'язків – активні та пасивні; 8) за зобов'язаннями учасників – абсолютні та відносні; 9) за характером змісту – статичні та динамічні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огородов Д. В. Правовые отношения в информационной сфере: [дис. ... к.ю.н.: спец. 12.00.14 / Д. В. Огородов. – М., 2002. – 241 с.
2. Яременко О. І. Інформаційні відносини як предмет правового регулювання: теоретичний аспект / О. І. Яременко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. – № 1-2 (9-10). – С. 156-161.
3. Коваленко Л. Проблеми правового регулювання інформаційних відносин / Л. Коваленко // Вісник Академії правових наук України. – 2012. – № 4 (71). – С. 272-277.
4. Коваленко Л. Статус общественных отношений в информационной сфере / Л. Коваленко // *Legea și viața*. – 2014. – № 3. – С. 72-77.

О. М. Сидоренко,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
ВСП «Миколаївський інститут права»,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ШИРОКИЙ ПІДХІД ЩОДО РОЗУМІННЯ ДОГМИ ПРАВА

Методологічне значення догми права у правовій сфері зумовлене тим, що вона має нерозривний зв'язок із правовою реальністю. Необхідність дослідження таких зв'язків виявляється у всій системі юриспруденції. При цьому відчувається потреба у створенні системи категорій і понять, які слугували б методологічною основою при дослідженні питань догми права у правовій реальності.

Дана проблема частково знайшла своє відображення у працях С. С. Алексєєва, А. В. Венедиктова, Д. Д. Грімма, М. М. Коркунова, С. О. Муромцева, Ю. М. Оборотова, М. М. Коркунова, А. Ф. Крижановського, В. С. Нерсисянца, Й. О. Покровського, П. М. Рабіновича,

М. М. Райхера, Ф. В. Тарановського, Б. Б. Черепахіна та інших відомих вітчизняних та зарубіжних правознавців.

Незважаючи на те, що проблематика догми права є, без перебільшення, фундаментальною як для теорії юриспруденції, так і для юридичної практики, на пострадянському просторі практично відсутні її спеціальні дослідження, що, безумовно, іще раз підкреслює необхідність переосмислення догматичної проблематики.

Метою даної роботи є: 1) виявлення особливостей широкого підходу щодо розуміння догми права; 2) запропонувати авторське бачення визначення догми права.

Множинність вимірів права як особливої сфери буття людини та суспільства, проблема багатогранності правового життя та різноспрямованості правового впливу завжди перебували у центрі уваги теоретиків та філософів права. При цьому наукові пошуки у сфері юриспруденції зазвичай реалізуються під знаком необхідності віднайти те єдине, що лежить в основі будь-якого права. У різні часи змінювалося й уявлення про те, що має бути основою права. Однак незмінною до сьогодні залишається сама модель наукознавчого пошуку: виявити такі аспекти права, які б пронизували усю правову сферу, виражали б її вертикальний зріз.

Спектр поглядів на те, що таке догма права, є настільки широким, що сьогодні навряд можна констатувати про завершеність цієї теми, але й навіть визначити більш-менш однозначну концепцію цього багатогранного явища.

При цьому досить часто говориться про те, що практикуючі юристи та вчені правознавці мають справу з «догмою права». У поняттях «догма права», «догматична юриспруденція» виражаються: специфічний предмет юридичних знань, особливий сектор соціальної дійсності. У той же час має місце брак системного уявлення про те, чим, власне, є догма права: чи є вона виключно компонентом юридичної науки, чи можна вважати, що догма права є компонентом правової сфери, які зовнішні та внутрішні зв'язки догми права з іншими компонентами правової структури тощо.

Усі ці питання вимагають чіткого усвідомлення того, що розуміється під догмою права у загальнотеоретичній та філософській юриспруденції. Аналіз юридичних досліджень, присвячених догмі права та догматичній юриспруденції, дозволяє стверджувати про існування вузького та широкого підходів до їх розуміння.

З точки зору вузького підходу, догма права постає як сукупність вихідних начал осягнення права в рамках тієї чи іншої школи права. Таке розуміння має своїм корінням римську догматичну юриспруденцію, коли догма права розуміється як продукт логічної розумової діяльності з узагальнення та систематизації розрізнених нормативних положень. Нескладно помітити, що такий підхід пропонує під догмою розуміти доктрину права.

Вузьке розуміння догми права, що виражається в її інтерпретації як певної логічної системи, що існує виключно в межах правосвідомості та на цій основі функціонує як певний засіб правового мислення, сьогодні складно вважати вдалим. Адже проблема догматичного усвідомлення права зокрема та догматичної юриспруденції в цілому полягає не в тому, щоб створити систему логічно впорядкованих понять, а в тому, щоб ці поняття мали свій практичний еквівалент.

Власне, розрив між юридичною теорією у формі догматики та юридичною практикою, який сьогодні яскраво виражений у правовій системі України, на нашу думку, виник через активні намагання сконцентрувати догму права в межах юридичної науки, законсервувати її на рівні теоретичних узагальнень.

Вихід за межі вузького підходу до розуміння догми права вимагає, відповідно, і виходу за межі нормативізму та юснатуралізму як моністичних концепцій права. На нашу думку, сучасний підхід до догми права можна базувати на ціннісно-нормативному праворозумінні, відповідно до якого право постає як історично сформована, морально обґрунтована та релігійно вивірена, легалізована ціннісно-нормативна система, розрахована на загальне визнання (легітимацію) та відповідну поведінку людей, організацій, соціальних спільнот, в якій використовуються процедури, формалізовані рішення та державний примус для попередження та розв'язання конфліктів, збереження соціальної цілісності (Ю. М. Оборотов). На таке розуміння права ми будемо спиратися при розкритті особливостей догми права.

У цьому контексті більш вдалим, з нашої точки зору, є широке розуміння догми права, суть якого полягає у тому, що при вирішенні питань юридичної догматики ми повинні орієнтуватися не лише на норми права взагалі, принципи права взагалі, правові відносини взагалі, але й на конкретні їх прояви: саме ці правові відносини, саме ці правові норми тощо. Таке розширення природи догми права дозволяє пов'язати в єдине ціле юридичну науку та практику, а догма права стає одним з компонентів правової системи. Уперше така думка була висловлена югославським ученим Радомиром Лукічем. На його думку, догма права не зводиться до догматичного методу, який мислиться як специфічний процес осягнення, розмежування та синтезу понять з метою охоплення права як деякого інтелектуального явища, тому догма права у вузькому сенсі (як умовивід певних теоретичних положень з позитивного права) має доповнюватися практичною методологією права, що полягає у трансляції наукової правової методології на практичну сферу.

Як зазначає С. П. Погребняк, «можливості, що надаються правом, мають бути конкретними і справжніми (реальними), практично здійсненими, а не теоретичними та ілюзорними. Право за цих умов має розглядатися не просто як належне, а як вкорінене у практику належне, що перебуває в процесі становлення, стає частиною реальності».

Таким чином, специфічна риса широкого розуміння догми права полягає у її одночасно індуктивному формулюванні, коли структурні компоненти догматики виводяться з діючого права, юридичної практики, а також у дедуктивній обробці, коли в одиничному відшукується загальне.

У дослідженнях Ю. М. Оборотова зазначається, що догматичний зріз правової реальності має доповнюватися ціннісним зрізом, завдяки чому відбувається взаємопроникнення нормативного та ціннісного у механізмі дії права. Так, переводячи питання про догму права до сфери аксіологічної характеристики права, Ю. М. Оборотов стверджує, що догма права – це правова цінність, що втілює властивості права та є основою юридичної освіти і юридичної практики, що виражена в правових нормах, правових актах та правових відносинах. Серед компонентів догми права науковець говорить також про правові принципи, суб'єктивні права та юридичні обов'язки, різноманітні нормативні та індивідуальні акти.

Догма права має справу з фактичним зрізом правової реальності, тобто фіксує у знятому вигляді нормативи, відносини, принципи та постулати, що невід'ємно присутні у правовій сфері. Це дозволяє стверджувати, що догма права безпосередньо пов'язана одночасно з фактичним, нормативним та унікальним. Право у догматичному вимірі постає як сукупність фактів.

Ю. М. Оборотов констатує, що сучасна догма права втрачає свою стійкість, стає рухливою, плинною. Справедливо зауважено, що зміни в суспільстві трансформують засади права, а відповідно, повинні змінитися ознаки права і їхнє сприйняття. При цьому відбувається формування нових властивостей реальності, змінюються ознаки права як міри свободи формально рівних індивідів.

Утрата догмою права своєї стійкості, по-перше, означає кризу сучасної правової нормативності. Цю кризу іменують також інфляцією права, яка виражена у невідповідності кількості правових нормативів соціальним потребам людини і суспільства, коли кількість нормативно-правових актів переходить усі розумні межі. Інфляція права розвиває не лише законодавчі масиви, але й поле їх практичної реалізації, а тому вражає також догму права. Криза нормативності, що породжує інфляцію, втрату легітимності та веде до ігнорування загальнообов'язковості, руйнує догму права, оскільки вона починає переходити межу не правових практик.

З іншого боку, плинність та нестабільність догми права виражається також у сфері юридичної науки, де вона часто залишається осторонь дискусій щодо фундаментальних засад права, переходячи в площину галузевих досліджень. Але й на цьому рівні догматика за останні роки пережила величезну кількість змін та трансформацій, породжуваних ідеями прав людини, індивідуальної свободи та демократизації.

Специфіка сучасного розуміння догми права, як бачимо, виражена в тому, що догма права розглядається не просто як напрямок наукового осмислення правового життя. Догма права, існуючи на різних рівнях правової реальності, виражає онтологічні компоненти права.

У цьому контексті висловлюються ідеї щодо того, аби розглядати догму права як одну зі складових структури права.

Таким чином, через ознаку структурності розкривається єдина природа права, що дозволяє йому залишатися правом в абсолютно різних за специфікою, складом учасників у різних сферах життя суспільства і людини – від міжособистісних правових комунікацій до транснаціональних і глобальних правових відносин та інститутів. Розгляд права крізь призму його структурності дозволяє не лише по-новому співвіднести право, систему права і правову систему, але й розкрити його фундаментальні онтологічні основи, специфіку дії та ефективності.

Виходячи з широкого розуміння догми права, можна запропонувати таке її визначення. *Догма права – це структурний компонент права, що існує поряд із ціннісною та статусною характеристикою права і становить сферу юридичної науки (догматична юриспруденція), юридичної практики та юридичної освіти у вигляді діючої системи позитивного права і правових категорій та понять, у яких ця система відображена.*

В. М. Стратонов,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
А. О. Гавловська,
старший викладач кафедри галузевого права,
Херсонський державний університет

ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОМПЛЕКСНИХ ТА АДРЕСНИХ МОЛОДІЖНИХ ПРОГРАМ

Як будь-який вид правових відносин формування та реалізації молодіжних програм ґрунтується на системі правових принципів. Принципи права – це основні засади формування, розвитку і функціонування права, які відбивають сутність і призначення права та втілюють у собі найважливіші ціннісні орієнтири суспільства і визначають конкретний зміст і загальну концептуальну спрямованість правового регулювання суспільних відносин [1, с. 7].

Аналіз наукових джерел в сфері дослідження правової природи правових принципів дає змогу визначити обставини, які обумовлюють їх значення, в тому числі і в регулюванні комплексних та адресних молодіжних програм. Отже, правові принципи мають такі значимі властивості:

- 1) вища імперативність, універсальність, загальнозначущість;
- 2) спрямовують розвиток і функціонування всієї правової системи;
- 3) визначають напрями правотворчої, правозастосовчої та іншої юридичної діяльності;
- 4) координують функціонування механізму правового регулювання;
- 5) виступають найважливішим критерієм законності дій громадян, посадових осіб та інших суб'єктів права;
- 6) сприяють подоланню прогалин у праві;
- 7) впливають на рівень правосвідомості і правової культури в суспільстві;
- 8) правовим принципам притаманні стійкість і стабільність протягом невизначено тривалого часу [2].

При дослідженні питання принципів правового регулювання комплексних та адресних молодіжних програм слід зауважити, що «правові принципи визначають основи правового регулювання суспільних відносин загалом, визначають керівні засади правотворчості, правозастосування, правової охорони в державі, служать орієнтиром в правовому вихованні та професійної правосвідомості законодавця та суб'єктів правозастосування в сфері молодіжної політики» [3, с. 8].

Передумовами формування принципів започаткування та реалізації державними органами комплексних та адресних державних молодіжних програм стали норми Конституції України, законодавства та теоретичні розробки в даній сфері.